

נפלאות הרמב"ן

7 עמודים

שנה ב' | גליון ע"א
פר' במדבר - בארה"ק
פר' בחקתי - בחו"ל
תשפ"ב

יו"ל ע"י
מכון לחידושי
לימוד
הרמב"ן

בגליון:

אוצרות רבינו פנינים יקרים, אוצרות מחודשים ממברו של רבינו חילוקי רבינו בו יבוארו מקומות בו רבינו מפרש דעתו הק'

מעשה חשב עיונים וביאורים במשנתו של רבינו

אוצרות רבינו

קדושת המשכן כקדושת הר סיני ועתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר, כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם.

הר סיני במתן תורה משכן

כי סקול יסקל' (שמות) 'והזר הקרב יומת' (ט יג) (במדבר א נא)

יפן יהרסו אל ה' ולא יבאו לראות לראות' וגו' (שמות יט) כבלע את הקדש ומת' (במדבר ד כ)

יגם הכהנים הנגשים יושמרתם את משמרת אל ה' יתקדשו וגו' הקדש, ואת משמרת (שמות יט כב), 'והכהנים המזבח' (במדבר יח ה) והעם וגו' (שמות יט כד)

איך תהיה משמרת יועמוד העם מרחוק' המשכן וכליו, ואיך יחנו סביב והכהנים הנגשים אל ה' - איך יתנהגו בו בחנותו, ובשאת אותו, ומה יעשו במשמרתו

הטעם לשמירה על המשכן

הכל מעלה למקדש וכבוד לו, כמו שאמרו אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרין, לפלטרין שאין לו שומרין.

תפקדו אתם לצבאתם וכו' (א כ)

פי' תפקדו

ענין 'פקידה' זכרון והשגחה על דבר כלשון 'וה' פקד את שרה כאשר אמר' (בראשית כא א) והוא פתרונו בכל מקום לא ימלט מהן איש על דעתי

מדוע נקרא 'פקדון'

מפני ששמירתו והשגחתו עליו וכאשר זוה למנות את ישראל יאמר 'תפקדו אותם' לרמוז שלא יספרם רק שיתנו כופר נפשם מחצית השקל ובהם ישגיח וידע מספר העם.

פי' 'צבאותם'

ואמר לצבאותם שהם צבאות רבות כי כל שבט ושבט צבא גדול [לפי' רבינו שצבא הוא התקהלות העם מבאר שהיה התקהלות לכל שבט ושבט].

מה ההבדל בין מנין שמנה דוד את ישראל למנין שמנו במדבר?

א. דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא רק לשמח לבו שמלך על עם רב

חילוקי רבנו

שאנו את ראש כל עדת בני ישראל כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דדין לשון רש"י [לשון גנאי] רבינו מקשה על רש"י לא נתברר לי למה דרשו אותו לגנאי [את"ל] מפני שמתו במדבר ובמטה לוי אמר (להלן ג טו) 'פקודי' [ולא שאו] לפי שלא היו בכלל גזרה והלא במנין שני של באי הארץ נאמר כן (להלן כו ב) 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' [ובמנין שני הרי כבר לא שייך הלשון גנאי].

רבינו

בהגדה של ויקרא רבה דורש לשבח אין שאו אלא לשון גדולה כמו דכתיב (בראשית מ יג) 'ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך' אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם תלוי ראש ודמיתי אתכם לי כשם שיש לי תלוי ראש על כל באי עולם שנאמר (דברי הימים א כט יא) 'לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש' אף לכם עשיתי תלוי ראש שנאמר 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' לקיים מה שנאמר (תהלים קמח יד) 'וירם קרן לעמו' וכן הוא אומר (דברים כח א) 'ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ'

רש"י [לפי' גירסת רבינו]

שאו את ראש כל עדת בני ישראל כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דדין לשון רש"י [לשון גנאי] רבינו מקשה על רש"י לא נתברר לי למה דרשו אותו לגנאי [את"ל] מפני שמתו במדבר ובמטה לוי אמר (להלן ג טו) 'פקודי' [ולא שאו] לפי שלא היו בכלל גזרה והלא במנין שני של באי הארץ נאמר כן (להלן כו ב) 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' [ובמנין שני הרי כבר לא שייך הלשון גנאי].

רבינו מביא מדרש עמביא ב' הפי'

שוב מצאתי במדבר סיני רבה (ט א) שאמרו רבי פנחס אמר רבי אידי מאי דכתיב בראש הספר שאו את ראש [ולא נאמר] 'רוממו את ראש' [אן] 'גדלו את ראש' אלא 'שאו את ראש' כאדם שאומר לקוסטינר סב רישיה דפלן כאן נתן [הקב"ה] רמו למשה 'שאו את ראש' שאם יזכו יעלו לגדולה כמה דכתיב 'ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך' ואם לא יזכו ימותו כלם כמה דכתיב (בראשית מ ט) 'ישא פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ' והנה הלשון כפי הכונה יתפרש בטובה לטובים וכיון שהוא לשון גדולה [ולכן] נאמר כן במנין הראשון ואמר כן במנין השני.

פי' כל יוצא צבא בישראל

רש"י	רבינו
ביאור 'יוצאי צבא'	כל יוצא צבא בישראל מגיד שאין יוצא לצבא פחות מבן עשרים שנה
מדוע מעשרים שנה הם יוצאי צבא	רבינו מהאר הטעם לרש"י ואפשר שיהיה הטעם בזה בעבור שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים וכמו שאמרו (אבות ה כא) בן עשרים לרדוף
פי' צבא	צבא המלחמה נקראת צבא
מהו 'יוצאי צבא'	הלשון [כל היוצאים לצבא המלחמה נקראים 'יוצאי צבא' שיוצאים למלחמה]
	ואמר כאן 'כל יוצא צבא' כדרך כל יוצאי שער עירו (בראשית לד כד) [שהכונה לכל באי שער עירו ונאמר יוצאי כך הכונה לכל התקהלים ולא דוקא ליוצאי צבא]

פִּי 'לְגַלְגַּלְתָּם'

וראיתי במדבר סיני רבה (ב י) ר' אליעזר בשם ר' יוסי בן זמרא אמר כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו שלא לצורך חסרו איזה זמן נמנו לצורך בימי משה ובדגלים ובחלוק הארץ שלא לצורך בימי דוד

ב. יתכן עוד שנפרש ונאמר כי דוד צוה למנות כל איש ישראל רצוני לומר מבן שלש עשרה שנה ומעלה שהוא איש כי לא נזכר במנינו 'מבן עשרים שנה ומעלה' אבל אמר 'לכו ספרו את ישראל וגו' ואדעה את מספרם' (דברי הימים א כא ב) וזה היה ענישו כי הכתוב לא הרשה למנות רק מבן עשרים שנה ומעלה בשקלים ומפני שזה איננו מפורש בכתוב טעה בו כי חשב במה שאמר 'ולא יהיה בהם נגף' שהוא בשקלים שהם כופר להם אבל יואב נתן לבו וחשש לדבר.

ג. על דעת מדרש אגדה (ברכות סב:) שהיה שם [במנין דוד] מנין ממש טעו כלם ולכך אמר (שמואל ב' כד א) 'לך מנה את ישראל' וכתוב (שם פסוק י) 'אחרי כן ספר את העם' כי בתורה לא נזכרה בהם ספירה כלל כי [פי'] 'במספר שמות' יגידו כל אחד שמותם בפקוד אותם בכופר.

וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ; אֶחָד לְחֵדֶטְ הַשָּׁנָה וַיִּתְּלָדוּ; עַל מִטְפָּחֹתָם לְבֵית אֱהֹרָם וכו' (מ"א)

מתי מנו את ישראל ואיפה היו כשמנו אותם?

זכיר וזריות משה רבינו במצות השם כי ביום הדבור לקח את הנשיאים והקהיל כל העדה והתחיל לפקוד אותם אבל לא נשלם המנין ביום אחד ולכך חזר ואמר (בפסוק יט) ויפקדם במדבר סיני להודיע שהיה במקום ההוא המנין לא ביום ההוא.

לָבְנֵי יוֹסֵף לָבְנֵי אֶפְרַיִם; תּוֹלְדֹתָם לְמִטְפָּחֹתָם וכו' (מ"ב)

מתי מקדים אפרים ומתי מנשה והטעם

במנין ובמטה	ב מ נ י ן ב מ ר ג ל י ם
ל ד ג ל י ם	בערבות מואב הקדים אפרים
הקדים אפרים	הקדים מנשה אבל ייחוס יוסף למנשה
לאפרים	למנשה

כי היה בעל	כי היו בעת	והנראה אלי על דגל	והוא ההיא בני דרך אגדה כי הבכור ואחיו מנשה הרבים בעבור הדבה
מ ש נ ה ו	ולקחו נחלתם	שהביא יוסף כברכת יעקב תחלה	על אחיו (בראשית (בראשית מח כ)
לז ב	יחס עליו	מוציא הדבה	

או שחלק בכבוד לשניהם והיה די לאפרים בכבוד נשיאו	כי היו בני אפרים רבים מבני מנשה
---	---------------------------------

וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֱהֹרָם לֹא הִתְּפָקְדוּ; אֶתְּוֹסֵם וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר; אֶךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִּפְקֹד; וְאֵת אֲשֶׁם לֹא תִּשָּׂא אֶתְוֹן; אֲנִי יְבָרַכְאֵל (מ"א - מ"ב)

מדוע לא מנה משה את הלויים עם כל בני ישראל?

הנה מתחלה ראה משה מדעתו שלא למנות הלויים מפני שנאמר לו (פסוק ד) ואתכם יהיו איש איש למטה וגו' כי לכל המטות הנמנים יהיו נשיאיהם ובעבור שלא מינה מבני לוי נשיא לא מנה אותם והנה משה מסופק בענין הלויים ולא ידע מה יעשה להם וכאשר השלים כל הפקודים בעם ונשארו הלויים לבדם פירש לו הקב"ה שלא ימנה אותם בתוך בני ישראל וימנה אותם לבדם כי יפקידם על משכן העדות.

רע"י

לגלגלתם על ידי שקלים בקע לגלגלת.

ובמדבר סיני רבה ראיתי כך במספר שמות לגולגלותם אמר לו הקב"ה למנותם בכבוד ובגדולה לכל אחד ואחד לא תהיה אומר לראש המשפחה 'כמה במשפחתך' כמה בנים יש לך' אלא כולהו הון עוברים לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם הדא הוא דכתיב (פסוק יח) במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה לגולגלותם.

מנין יפנין שמנו את בני ישראל ע"י שקלים?

רע"י

לגלגלתם על ידי שקלים בקע לגלגלת.

וכאשר צוה למנות את ישראל יאמר 'תפקודו אותם לרמוז שלא יספרם רק שיתנו כופר נפשם מחצית השקל ובהם ישגיח וידע מספר העם

מדוע צוה ה' למנות את בני ישראל?

רע"י

רבינו [להלן פסוק מה]

א. כי הבא לפניי אב הנביאים ואחיו קדוש ה' והוא נודע אליהם בשמו יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל וזכות הרבים במספרם וכן לכולם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן כי ישימו עליהם עינם לטובה יבקשו עליהם רחמים ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ולא ימעט מספרכם והשקלים כופר על נפשתיכם

ב. יתכן שנאמר עוד כי היה זה כדרך שהמלכות עושה בבואם למלחמה כי עתה היו מזומנים ליכנס לארץ ולבא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ועם השאר כולם כמו שאמר (להלן י כט) 'נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' והיו משה והנשיאים צריכין לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערבות מואב במערכות המלחמה כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלף וזה טעם 'כל יוצא צבא בישראל' כי המנין מפני צבא המלחמה

ג. עוד שיחלק להם הארץ למספרם וידע כמה חבלים יפלו להם מן הארץ הנכבשת להם כי לולי דבר המרגלים היו נכנסים שם מיד.

וַיִּתְּלָדוּ; עַל מִטְפָּחֹתָם לְבֵית אֱהֹרָם וכו' (מ"א)

פִּי 'וַיִּתְּלָדוּ; עַל מִטְפָּחֹתָם'

רע"י

ויתילדו על משפחותם. הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד, להתייחס על השבט.

רבינו מקשה על רע"י

ויתילדו' שנמנו תולדותם למשפחותם לבית אבותם הטעם לומר כי כאשר צוה אותם משה כן מפי הקב"ה נקהלו כל העדה כלם אל פתח אהל מועד חוץ מערב רב אשר לא מבני ישראל המה כי ניכרים היו בהם מיום שיצאו ממצרים והנה הביאו כל העדה איש שקלו ואמרו לפני משה והנשיאים אני פלוני נולדתי לפלוני

ממשפחת פלוני שהוא לשבט ראובן וזולתו ומשה נותן שקלי כל שבט ושבט במקום מיוחד וידע מספר הפרט והכלל

רבינו מביא ראיה שלא הוצרכו להביא עטר ועדים על יחוסיהם

הראיה בזה כי במנין השני [בערבות מואב] שהזכיר המשפחות לא אמר שם 'ויתילדו' ולא הזכיר 'במספר שמות לגלגלותם' כי מעת שחננו לדגליהם נבדלו השבטים זה מזה ונודעו המשפחות לאיזה שבט המה ולא הוצרכו שם רק לדעת כמה משפחות בשבט והמשפחה תמנה אנשיה לגלגלותם לא במספר שמותם ולכן לא הוצרך להיות נשיאים במנין ההוא.

אכע"ז

רבי אברהם אמר 'ויתילדו' בקשו מתי נולדו בעבור חשבון עשרים שנה.

אֵינֶנּוּ עַל דְּגָלוֹ הָאֵתֶת לְבֵית אֲבֹתֵנוּ יְחֻנּוּ כִּי יִשְׂרָאֵל מִגֵּד סִבִּיָּה לְאֶהֱל מוֹעֵד יְחֻנּוּ (ב) (א)

פ"י 'באותות'

רע"ז

א. באתת כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו. צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו.

ב. דבר אחר באותות לבית אבתם באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים, שנאמר (בראשית נ ב) 'ויעשו בניו לו כן כאשר צום יהודה ויששכר וזבולן ישאוהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו', כדאיתא בתנחומא (במדבר יב) בפרשה זו

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרָן וּמִנֵּה כִּיֹּם דִּבְרַהּ ה' אֶת מִנֵּה כִּיֹּם סִינַי וְאֵלֶּה טְמוֹת כִּיֹּם אֶהֱרָן וְכוּ' (א) (ב)

רבינו

א. אין ביום דבר ה' אל משה בהר סיני אלא לומר שהיו אלה תולדותם ביום שדבר השם אל משה בהר סיני ואמר כי מתו נדב ואביהוא ואין להם היום תולדות רק אלעזר ואיתמר והזכיר זה לומר כי ביום דבר ה' אל משה בהר סיני נבחרו אלה למשחה אותם ולהיות להם משחתם לכהונת עולם ושאר השבט לא נצטוו בבחירתו עד עתה

ב. על דרך הפשט כי פ"י 'תולדות אהרן ומשה' לומר שהיו בני אהרן כהנים משוחים נבדלים מן השבט להיותם קדש קדשים ותולדות משה משפחת העמרמי אשר יזכיר למטה (פסוק כז) כי

אין בעמרמי זולתי בני משה נמנים בלויים וזה כענין שכתוב (דברי הימים א כג יג יד) בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי.

אֵלֶּה טְמוֹת כִּיֹּם אֶהֱרָן הַכֹּהֵנִים הַמְּטֻחִים אֲטָר מֵאֵל יְדָם לְכַהֵן וַיָּמַת נָדָב וְאִיְהוּא לִפְנֵי יְהוָה וְכוּ' וַיִּכְהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אֶהֱרָן אֲבִיהֶם (ג) (ד)

פ"י 'על פני אהרן אביהם'

רבינו

הנכון כי 'על פני' יחזור על הרחוק [תחילת הפסוק] וימת נדב ואביהוא לפני ה' על פני אהרן אביהם בהקריבם אש זרה [שמתו נדב ואביהוא על פני אהרן אביהם].

ככהנים גדולים נמשחים כמוהו בחייו ולא יעשה כן לדורות [והם היו ככהנים גדולים בחייו]

וַיִּחַלְטוּ קִדְמָה מִזְרְחָה וְכוּ' (א) (ב)

מהו הסדר בארבע רוחות השמים?

הנה הפאות תחלתן מן המזרח כמהלך השמש ואחריו הדרום ואחריו המערב ואחריו הצפון

האם ה' אמר לְמֹשֶׁה לְמֹנֹת אֶת אֶהֱרָן לְנִשְׂיָא עַל שֵׁבֶט לְוִי?

ואמר (להלן ג יד) פקוד את בני לוי שיפקדם הוא לבדו בלא הנשיאים והוא קרא אהרן שיהיה עמו כי הוא נשיא השבט ההוא וכאשר היו נשיאי ישראל בשבטיהם כן יהיה נשיא הלויים בם

מדוע במסורה נקוד על 'ואהרן'?

א. ואולי זה טעם הנקוד על ואהרן כי לא היה הוא על פי ה' בפירושו ואחרי כן בפקודת הלויים על עבודתם ועל משאם קרא משה לנשיאי העדה שיהיו עמו כמו שנאמר (להלן ד מז) אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את הלויים כי נכון הוא שייסכימו כלם ויראו בתקון המשמרות ב. ובמסכת בכורות (ד) אמרו כי הנקודה על אהרן לרמוז שלא נמנה הוא במנין הלויים כלל

וְהַלְלוּם יְחֻנּוּ סִבִּיָּה לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא יְהִיָּה קֶזֶךְ עַל עֵדֻת כִּיֹּם יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמְרוּ הַלְלוּם אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת (א) (ב)

האם מצוה לדורות או רק למשכן שישמרו הלויים את המשכן?

אע"פ שנאמר זה במשכן בהיותו בין הדגלים במדבר הוא מצוה לדורות גם במקדש כי מכאן תקנו המשמרות וטעם ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות שישמרו אותו בלילה וילכו סביב המשכן כמו שאמרו (ספרי קרח קטז) הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ והם כלם כשומרים לראש המלך.

סִבִּיָּה לְאֶהֱל מוֹעֵד יְחֻנּוּ (ב) (א)

א. והיה אהל מועד בתוך האמצע ומחנה הלויים סביביו בתוך המחנות כענין שהזכיר בספר יצירה והיכל קודש מכוון באמצע ב. ועוד ראיתי במדרש (במדבר ב ט) וכשם שברא הקב"ה ארבע רוחות בעולם כך סבב לכסאו ארבע חיות ולמעלה מכלן כסא הכבוד וכנגדן סדר הקב"ה הדגלים למשה ג. ועוד דורשים שם כנגד ארבע מחנות המלאכים וכו' שם במדרש היה הכל בחכמה וכבוד וגדולה לישראל ולכך יזכיר הכתוב הכל בפרט

סדר הדגלים	רבינו	מדרש (ממדרש רבה ט)
דגל א יהודה במזרח [ואיתו יששכר וזבולון]	כי הוא נוסע בראשונה שהוא הנגיד כמו שצוה ה' (שופטים א ב ושם כ יח) יהודה יעלה בתחלה	מזרח שממנו יוצא אור לעולם יהא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה ועליו שבט יששכר שהוא בעל תורה ועליו מטה זבולן שהוא בעל עשירות
דגל ב ראובן בדרום [ואיתו שמעון וגד]	לכבוד הבכורה והנה שני הדגלים הסמוכים [מזרח ודרום] היו ללאה עם בכור שפחתה [גד] הנולד על ברכיה	דרום טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאין ממנו לעולם יהא כנגדו ראובן שהוא בעל תשובה והתשובה מדה טובה ורחמי של הקב"ה אין לעולם בשעה שעושי תשובה ועליו גד שהוא בעל גבורה ראובן בתשובה וגד בגבורה ושמעון באמצע לכפר עליו ושניים יסעו שהתשובה היא שניה לתורה מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום
דגל ג אפרים [ואיתו ובנימין]	ודגל אחד לבני רחל במערב	וכנגדן אפרים ומנשה ובנימין ושכינה לעולם במערב בגבול בנימן שנאמר (דברים לג יב) לבנימן אמר ידידי ה' ישכון לבטח עליו ושלישים יסעו נאה לתורה ולתשובה גבורה כדי שיתגבר אדם בתורה ויתגבר על יצרו
דגל ד דן בדרום [ואיתו אשר ונפתלי]	ודגל בני השפחות בצפון אחרונים	צפון משם החשך יוצא לעולם וכנגדו שבט דן למה שהוא החשיך העולם בע"ז שעשה ירבעם שנאמר (מלכים א יב כט) 'ואת האחד נתן בדן' ועליו שבט אשר להאיר את החשך שנאמר (דברים לג כד) 'וטובל בשמן רגלו' ועליו שבט נפתלי שהוא בעל ברכה לאחרונה יסעו שכל מי שעובד ע"ז הולך לאחור ולא לפני

א. ואני חושב שזה חזוק למה שאמרו רבותינו (תנחומא וארא ו) כי שבטו של לוי לא היו בשעבוד מלאכת מצרים ובעבודת פרוץ והנה ישראל אשר מררו המצריים את חייהם בעבודה קשה כדי למעטם היה הקב"ה מרבה אותם כנגד גזרת מצרים כמו שאמר (שמות א יב) וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ וכאשר נאמר עוד בגזרת אם בן הוא והמיתן אותו וירב העם ויעצמו מאד (שם פסוק כ) כי היה הקב"ה אומר נראה דבר מי יקום ממני או מהם אבל שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא עלו למעלה כשאר השבטים.

ב. אולי היה זה מכעס הזקן עליהם כי שמעון שהוא עכשיו מרובה באוכלוסין נתמעט בכניסתו לארץ לעשרים ושנים אלף ולוי שהוא שבט חסידיו לא נתמעט במגפה.

הלויים בהר סיני כי בחירת תולדות בני אהרן לבדם היתה בהר סיני ביום צותו על מעשה המשכן אבל הלויים לא נצטוו בבחירתם בהר סיני רק במדבר סיני באהל מועד כמו המצוה הנזכרת בבני ישראל

כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּים וְכוּ' כָּל זָכָר מִן חֹדֶשׁ וְיַמְעֹלָה טַעֲמִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף (ל"ג)

מדוע היו בני לוי מועטים במנין?

והנה לא היו שבט הלויים כשאר השבטים כי מבן חדש ומעלה לא היו רק עשרים ושנים אלף ומבן שלשים שנה כלם שמנת אלפים (להלן ד מח) והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחצי שבט מישאל הפחות שבכלם ועדין לא נשאו הארון שתהיה הקדושה מכלה בהם וזה תמיה איך לא יהיו עבדיו וחסידיו ברוכי ה' כשאר כל העם

אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֱהֱרָם כָּל פְּקוּדֵי הַפְּחָנִית לְצִבְיָאֲתָם (ב ל"ג)

הנס בימים שמונו את בני ישראל

וכן פיי 'אלה פקודי בני ישראל' בעבור שאמר 'כל פקודי המחנות לצבאותם' והזכיר כל זה להודיע שמימי המנין ועד שנתקנו המחנות וחנו כן לדגליהם וכן נסעו לא נפקד מהם איש וזה מעשה נס שיהיו עשרים יום שלא ימות אחד מכל העם הגדול הזה.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה קְמֹדְבָר סִינִי לֵאמֹר פְּקֹד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' (ג י"ט)

מתי נתמנו בני לוי ללויים?

ופי' וידבר ה' אל משה במדבר סיני בעבור שהזכיר (פסוק א) 'ביום דבר ה' את משה בהר סיני' חזר ואמר כי לא היתה צואת הפקידה של

פרשת בחקתי - בחו"ל

וְהִטַּעְתִּי חַיִּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְכוּ' (כו י)

ביאור הברכה

מחלוקת תנאים	רבי יהודה	רבי שמעון
הברכה	מעבירן מן העולם	משביתן שלא יזיקו
ביאורו	כפשוטו שלא יבואו חיות רעות בארצם	יאמר והשבתי רעת החיות מן הארץ
מהו הברכה	כי בהיות השבע וברכות הטובה והיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב	והוא הנכון כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם לא תבאנה חיות ורמש ממית אדם

האם טבע החיות לטרוף?

כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו כידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב (בראשית א ל) 'ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה' ואמר הכתוב 'ויהי כן כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד ואחר כך למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי וכשהותר שחיטת בעלי החיים לבני נח אחרי המבול והזהיר על האדם (שם ט ה) 'ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' את נפש האדם' ולא נפש חיה מיד חיה בחברתה נשארו על מנהגם לטרוף ובהיות ארץ ישראל על השלמות תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם

האם לעת"פ יטרפו החיות?

ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי שישבו השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה והכוונה היתה בו על חזקיהו שביקש הקב"ה לעשותו משיח (סנהדרין צד) ולא עלתה זכותם לכך ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא.

וְנָתַתִּי גִטְמִיכֶם הַעֲתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעַץ הָאָרֶץ יִתֵּן פְּרִיֹו (כו ד)

ביאור הברכות

ביאור הברכה	רש"י	רבינו
'ונתתי גשמיכם בעתם'	בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות ובלילי רביעיות	הקדים דבר הגשמים כי בכואם בעתם כאשר יאות יהיה האויר זך וטוב והמעיינות והנהרות טובים ויהיה זה סיבת בריאות לגופים
'ונתנה הארץ יבולה'	[מהא דרש"י מפ' 'ועץ השדה יתן פרי'ו על אילני סרק לכאורה פי' 'ונתנה הארץ יבולה' על פירות הארץ כפשוטו]	והארץ תענה את יבולה והיא הצמח ובעלי נפש התנועה בהמה וחיה ורמש ועוף גם הדגים כי הארץ תכלול הכדור התחתון כלו [כל הנמצא בארץ יענו יבולה]
'ועץ השדה יתן פרי'ו'	הן אילני סרק, ועתידין לעשות פרות	רבינו מביא ראיות ש'הארץ' הכוונה לכל הנמצא בארץ א. בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (בראשית א א). ב. ויכולו השמים והארץ (שם ב א) ג. וכן הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות (תהילים קמח ז)
		וכן ברוב המקומות הכתוב והנה כל התולדות שבתחתונים יבול הארץ
		והפירות כולם ירבו ויתברכו בהן כאשר יאמר "ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי'ו" והנה עם זה לא יחלה האדם ולא יהיה בהם משכלה ועקרה ובבהמתם וימלאו ימיהם כי בהיות הגופים גדולים ובריאים יתקיימו כימי האדם והנה היא גדולה שבברכות

וְנָתַתִּי שְׁלוֹם אֶרֶץ וְנִטְבְּתָם וְאִין מַחְרִיד וְהִטַּעְתִּי חַיִּה רְעָה מִן הָאָרֶץ וְחִרְבָה לֹא תַעֲבִיר אֶרֶץ אֶרֶץ (כו י)

ביאור הברכות

ביאור הברכה	רש"י	רבינו
'ונתתי שלום בארץ'	שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל	א. שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו ב. או השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ [בזכות השלום לא יזיקו החיות, ועיי' באוצרות רבינו]
'וחרב לא תעבור בארצכם'	אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפלו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה [לא יעברו דרך ארצכם]	א. 'וחרב לא תעבור בארצכם' כלל אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת אליהם למלחמה וינסו [אתם תצאו ותרדפו אחריהם] ב. על דרך האמת שיתן השלום מחובר בארץ והוא שלום הכל השקול כנגד הכל.

וְרִדְפֶתֶם אֶת אֵיחֻיְכֶם וְנָפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחַרְבָּה וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֵשָׁה מָאָה וּמָאָה מִכֶּם רִבְעָה וְרִדְפוּ וְנָפְלוּ אֵיחֻיְכֶם לְפָנֵיכֶם לְחַרְבָּה (כו"ח)

מהו הברכה של פעם ב' שנאמר 'ונפלו אויבכם לפניכם לחרב'?

רע"י	רבינו	אב"ז
איש בחרב רעהו	הבטיח תחילה כי ירדפו את אויביהם ויפלו בחרבם	הכפל פעם אחר פעם תמיד בלי תקומה [תמיד לפניכם]
ו' ו' נ' פ' ל' ו' ל' פ' נ' י' כ' מ' ל' חרבי'	שיתן להם אומץ לב וגבורה לרדוף חמשה מאה ויתן מורך בלב האויבים שינוסו מאה מפני חמשה ויפלו כולם בחרב החמשה כי יתכן שינוסו מפני החרב ומפני פחדם ולא יוכלו להמית אותם בחרב מפני מיעוטם	
ו' ו' נ' פ' ל' ו' א' ו' י' ב' כ' מ' ל' פ' נ' י' כ' מ' ל' חרבי'		

וְהִשְׁמִיתִי חַיָּה רְעִיָה מִן הָאָרֶץ וְכו' (כו"ו)

ביאור הברכה

מחלוקת תנאים	רבי יהודה	רבי שמעון
הברכה	מעבירין מן העולם	משביתן שלא יזיקו
ביאורו	כפשוטו שלא יבואו חיות רעות בארצם	יאמר והשבתי רעת החיות מן הארץ
מהות הברכה	כי בהיות השבע וברבות הטובה והיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב	והוא הנכון כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם הראשון אין חיה ורמש ממת אדם

האם טבע החיות לטרוף?

כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי גזור עליו להיות טרף לשניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו כידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר והנה בכריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב (בראשית א' ל) 'ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה' ואמר הכתוב 'ויהי כן' כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד ואחר כך למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי וכשהותר שחיטת בעלי החיים לבני נח אחרי המבול והזהיר על האדם (שם טו ה) 'ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' את נפש האדם' ולא נפש חיה מיד חיה בחברתה נשאר על מנהגם לטרוף ובהיות ארץ ישראל על השלמות תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם

האם לעת"פ יטרפו החיות?

ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי שישוב השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה והכוונה היתה בו על חזקיהו שביקש הקב"ה לעשותו משיח (סנהדרין ד) ולא עלתה זכותם לכך ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא.

ההבדל בין ברכות אלו

מברכת 'וברך את לחמך ואת מימך'

והנה הברכות האלה כפי פשוטן עם היותן רבות כלליות בענין המטר השובע והשלום ופריה ורביה אינן כמו הברכות שברך כבר בקצרה (שמות כג כז) 'וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך' כי שם יבטיח במאכל ובמשתה ושיהיה לברכה עד שלא יארע שום חולי בגופינו ועל כן יהיו כלי הזרע שלמים ובריאים ונוליד כהוגן ונחיה ימים מלאים כמו שאמר (שם פסוק כו) 'לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא' וכן אמר תחילה (שם טו כו) כי אני ה' רופאך והטעם בזה כי הברכות ההם אע"פ שהם נסים הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהם והם אפילו ליחיד העובד כי כאשר יהיה האיש החסיד שומר כל מצות ה' אלהיו ישמרהו האל מן החולי והעקרות והשכול וימלא ימיו בטובה אבל אלו הברכות שבפרשה הזאת הן כלליות בעם והן בהיות כל עמנו כלם צדיקים ולכך יזכיר תמיד בכאן הארץ ונתנה הארץ לבטח בארצכם שלום בארץ מן הארץ לא תעבור בארצכם

האם הברכות הם טבע או ניסים?

וכבר בארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים

וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְכו' (כו"ט)

ביאור הברכות

ביאור הברכה	רע"י	רבינו
'והפריתי אתכם'	בפריה ורביה	שיעשו כולם פירות פרי הבטן לא יהיה בהם עקר ועקרה
'והרבתי אתכם'	בקומה זקופה	וחזר ואמר 'והרביתי' שיעשו פירות רבים ולא ישכלו וימלאו ימיהם ולכך יהיו עם רב

וְנָתַתִּי מִטְּכֶנִּי הַתּוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְטִי אֶתְכֶם (כו"א)

ביאור 'ולא תגעל נפשי אתכם'

ביאור הברכה	רע"י	רבינו
ביאור 'ונתתי משכני בתוכם'	זה בית המקדש	הענין סוד מסתרי התורה אמר שיתן משכנו בתוכנו [בתוכנו ממש]
ביאור 'ולא תגעל נפשי אתכם'	אין רוחי קצה בכם רבינו מקשה על רש"י א. לא ירעתי מה הטעם בזה שיאמר הקב"ה כי בשמרנו כל המצות ועשותנו רצונו לא ימאס אותנו בגעול נפשו ב. וכן בעברנו על בריתו ועשותנו נאצות גדולות אמר (להלן פסוק מד) לא מאסתים ולא געלתים.	והנפש אשר ממנה יבא המשכן לא תגעל אותו [לא תגעיל אותנו ברותחין] ואמר 'נפשי' כדרך נשבע ה' אלהים בנפשו
ביאור 'הלשון תגעל'	כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר אחר, רש"י מביא ראיה שהפ"י הוא שלא יפלוט ה' אותנו כמו (שמואל ב' א כא) 'כי שם נגעל מגן גבורים' [שפ"י] לא קבל המשיחה שמושחין מגן של עור בחלב מבשל, כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית, שלא יקוב העור.	ככלי שמגעילין אותו ברותחין אבל בכל עת יהיו בגדינו לבנים וחדשים כי הגעילה פליטה כדברי רש"י

אין בטבע שיבאו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים ויבא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמשה בעשותנו החוקים והמצות ולא שיהיה הכל היפך מפני זרענו השנה השביעית ואף על פי שהם נסים נסתרים שעולם כמנהגו נוהג עמהם

מה מפרסם את הנסים הנסתרים?

אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ כי אם הצדיק האחד יחיה ויסיר ה' מחלה מקרבו וימלא ימיו יקרה גם זה בקצת רשעים אבל שתהיה ארץ אחת כולה ועם אחד תמיד ברדת הגשם בעתו ושובע ושולה ושלוש ובראות וגבורה ושברון האויבים בענין שאין כמוהו בכל העולם יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת והיפך זה יהיה בקללות בעונשי הארץ שיקולל המאכל ויחליא ויתפרסם הנס בהיותו תמיד קיים בכלם [ו]רק בארץ ההיא [שהנס בכלם] יתמהו וישאלו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת כי כולם יראו וידעו כי יד ה' עשתה זאת ויאמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם

הדרך שה' נוהג עם ישראל בהיותם טובים

והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג עינכם בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם לא בכללם ולא ביחיד מהם כי יברך השם לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל כמו שאמר (שמות טו כ) 'אני ה' רופאך' וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה גם כי יקום עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים כענין חזקיהו בחלותו (מ"ב כ ב ג)

ראיה שלא דרשו ברופאים

ואמר הכתוב (דברי הימים ב טו יב) 'גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים' ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם מה טעם שיזכיר הרופאים [הרי] אין האשם רק בעבור שלא דרש השם אבל הוא כאשר יאמר אדם לא אכל פלוני מצה בחג המצות כי אם חמץ [שהחטא שאכל חמץ כמו כן החטא שדרש ברופאים] אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו

מדוע מותר להתרפאות ברופאים?

והוא מאמרם (ברכות ט) שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו שאילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה' אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים

ביאור הדרש שנתנה רשות לרופא לרפאות

זו היא כונתם באמרם 'רפא ירפא' מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו לא מפני חשש שמא ימות בידו אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשר שכבר נהגו

מדוע מזיק צריך לשלם תשלומי רפואה

ועל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף (שמות כא יח) יש על המכה תשלומי הרפואה כי התורה לא תסמוך דינייה על הנסים כאשר אמרה (דברים טו יא) 'כי לא יחדל אביון מקרב הארץ' מדעתו שכן יהיה אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברופאים.

רבינו

א. ופי' והתהלכתי בתוכם שתהיה הנהגתי בכם מפורסמת כמלך מתהלך בקרב מחנהו מספיק להם כל צרכם וזה דרך דברי הברית כפשוטן והוא אמת וכך יעשה בהן בודאי.

ב. אבל על דרך האמת הברכות האלה עוד הם ברכות שמים בעליונים כמו שפירשתי ונתתי שלום בארץ ולא תגעל נפשי אתכם וכן והתהלכתי בתוכם רמז למדה שקראו רבותינו שכינה מן ונתתי משכני בתוכם ואומרים (מנחות פו) שכינה שורה בישראל ואמרו בבראשית רבה (ט יג) עיקר שכינה בתחתונים היתה והנה הוזכר כאן גן עדן והעולם הבא ליודעיו

רש"י

והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים.

רבינו מעיר על פי רש"י

ולא הזכיר הכתוב בכאן שכר קיום הנפשות בעולם הנשמות ובעולם הבא אחרי תחית המתים כי קיומן מחויב בדרך היצירה כמו שפירשתי בכריתות (לעיל יח כט) והעונש הוא שמכרית החייבים מהם והשאר כולם יתקיימו בדרך יצירתם

רבינו מבאר שהברכות האלו לא נתקיימו עד הנה

ואלה הברכות בתשלומיהן לא תהיינה רק בהיות כל ישראל עושי רצון אביהם ובנין שמים וארץ שלם על מכוונתו ואין בתורה ברכות שלמות כאלה שהם דברי הברית והתנאים אשר בין הקב"ה ובנינו ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן לא הרבים ולא היחידים מהם שלא עלתה זכותם לכך

רבינו מבאר מדוע דרשו רז"ל [וכן פי' רש"י] שקאי על העת"ל

ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שיוזכרו בפסוקים האלה לעתיד לבוא מלמד שתינוק מירושלם עתיד להיות מושיט וכו' (תוי"כ פרק ב ב) עתיד הקב"ה לטייל עם הצדיקים לעתיד לבוא (שם פרק ג א) כי לא נתקיים אבל יתקיים עמנו בזמן השלמות.

וְאִם הִחֲלִיתִי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת מִטְפְּטֵי תִגְעַל נִפְטָכֶם לְהִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מְצוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת הָרִיתִי (כז טו)

רש"י	רבינו								
<table border="1"> <tr> <td>ו'אם תמאסו'</td> <td>מואס באחרים העושים</td> </tr> <tr> <td>ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'</td> <td>שונא החכמים</td> </tr> <tr> <td>'לבלתי עשות'</td> <td>מונע את אחרים מעשות</td> </tr> <tr> <td>'את כל מצותי'</td> <td>כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות</td> </tr> </table>	ו'אם תמאסו'	מואס באחרים העושים	ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'	שונא החכמים	'לבלתי עשות'	מונע את אחרים מעשות	'את כל מצותי'	כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות	<p>בעבור היות החוקים מצות לא נתגלה טעמם להמון ימאסו אותם הכסילים יאמרו מה החפץ לשם שלא אלבש הבגד הזה המרוקם ברקמי שש ותכלת ומה נועיל כי נשרוף הפרה ונזרוק עלינו האפר אבל המשפטים הכל חפצים בהם והכל צריכים אותם אין ישוב לעם ומדינה בלתי משפט ולא תגעל נפש שום אדם משפט מכה איש ומת ודיני השור והבור והשומרים וכיוצא בהם</p>
ו'אם תמאסו'	מואס באחרים העושים								
ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'	שונא החכמים								
'לבלתי עשות'	מונע את אחרים מעשות								
'את כל מצותי'	כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות								
<table border="1"> <tr> <td>ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'</td> <td>שונא החכמים</td> </tr> <tr> <td>'לבלתי עשות'</td> <td>מונע את אחרים מעשות</td> </tr> <tr> <td>'את כל מצותי'</td> <td>כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות</td> </tr> </table>	ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'	שונא החכמים	'לבלתי עשות'	מונע את אחרים מעשות	'את כל מצותי'	כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות	<p>המשפט אשר נעשה בעוברי המצות כאיש אשר יבעול העריות או יחלל השבת ויעשה אוב וידעוני בזה יקוצו מפני המצות שהן עול כבד על הרשעים ולכך אמר "ו'אם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי" כי הגעילה במשפטים כדי שלא יעשו המצות</p>		
ו'אם את משפטי תגעל נפשכם'	שונא החכמים								
'לבלתי עשות'	מונע את אחרים מעשות								
'את כל מצותי'	כופר [במצוות] שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות								
<table border="1"> <tr> <td>ו'להפרכם בריתי'</td> <td>כופר בעיקר הרי שבע עברות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מאס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר</td> </tr> </table>	ו'להפרכם בריתי'	כופר בעיקר הרי שבע עברות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מאס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר	<p>א. ופי' להפרכם את בריתי שתופר הברית לגמרי והיו בלא תורה להתיר לעצמם עריות בפרהסיא וכל תאוה תערב לנפשם</p> <p>ב. על דרך האמת שתופר זאת בארץ (פסוק ו) והוא מה שאמר (ירמיה לא לא) אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בהם כי בעבור שבטלו את בריתי שלום בעלתי בהם בעצמם.</p>						
ו'להפרכם בריתי'	כופר בעיקר הרי שבע עברות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מאס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר								

פרשת בחקתי

וְנָתַתִּי בְּיָדְךָ אֶת־הַחֵטָא וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: (כו יא)

מעשה חטא

רמב"ן

1 כוונת רבינו ע"פ מש"כ בספרו שער הגמול דאמרינן שאין יסורים בלא עון, והיסורים שבאים להאדם הם עונש על החטא, וגם יסורים של 'אהבה' באים לכפר על חטא. ולכן נקראת יסורים של 'אהבה', שמורה על גודל אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, שרוצה ליתן להם שכרם משלם בעולם הבא, ולכן מעניש אותם בעוה"ז על מיעוט עוונותיהם שנעשו בשגגה והעלם דבר, כדי למחוק מהם כל רושם חטא, שמתכפרים ביסורים, כדי שיהיו נקיים לעולם הבא, אבל מ"מ אפילו יסורין של אהבה באים לכפרה ולמירוק חטא [וכידוע שנחלקו בדבר זה הראשונים, ויש הסוברים דלמסקנא נקטינן שיש יסורים בלא עון, והרי הם יסורין של אהבה, ואכמ"ל].

ונתתי משכני בתוככם... והכלל, כי זהו ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם ולא בארצם, לא בכללם ולא ביחיד מהם, כי יצרך ה' לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא ינטרכו לרופא, ולא להשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו טו) כי אני ה' רופאיד. וכן היו הלדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו¹, לא ירצו ברופאים רק בנביאים, כענין חזקיהו בחלותו (מלכים כ ג-ו). ואמר הכתוב גם בחליו לא דרך את ה' כי ברפאים, ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיזכיר הרופאים, אין האדם רק בעבור שלא דרך השם. אבל הוא כאשר יאמר אדם לא אכל פלוני מנה בחג המנוח כי אם חמץ, אבל הדורש השם בנביא לא ידקש ברופאים...

וזהו מש"כ רבינו "וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו", דהיינו אפילו צדיקים כשהם חולים, תולין סיבת החולי מפני שבוודאי קרה להם עון, שהרי אין יסורים בלא חטא [משא"כ לשאר הראשונים הסוברים שיש יסורים בלא חטא, והם יסורים של אהבה, הרי כאשר הצדיק נחלה אינו מפני שבוודאי חטאו, ודו"ק].

ולפי"ז א"ש ההמשך, דלכן חטא חזקיהו במה שדרש ברופאים, ולא הלך לנביא, שהרי החולי בא בסיבת העון, וא"כ היה צריך ללכת להנביא לבקש דרך תשובה [משא"כ לשיטת הראשונים דיש יסורים בלא חטא, אפשר שלא היה נחשב לחטא שהלך לדרוש לרופא, שהרי לא היה צריך לדרוש בנביא על איזה חטא בא העונש, דאפשר שלא חטא, ולא היה צריך לחזור בתשובה].

לכל עניני המכון הערות והארות
ניתן לפנות למייל או לטל:
h0548402450@gmail.com
054-8402450
כל הזכויות שמורות ©

וזאת למודעי כי העיקר להגות בתורת רבינו הק' בלשונו הטהור והזהב ובכל דברי תורתו הק', אך להקל על המתקרים לקודש באנו להכניסם אל תחת כנפי השכינה תורתו של רבינו. והשתדלנו להיצמד ללשונו של רבינו הק' ורק במקום שהוצרכנו לקצר או לבאר הוספנו או הורדנו כמה מילים להבנת הדבר לאנשים פשוטים כמונו עד שנזכר כולנו להגות בפנים בתורתו הק'. ואך למותר הוא לפרט שאם שגינו בהבנת דברי קדשו הטעות וחוסר ההבנה היא בנו.

מתוך הקדמתו של רבינו לפי עה"ת:

'ועתה דע וראה מה אשיב שואלי דבר בכתיבת פירוש התורה, אבל אתנהג כמנהג הראשונים, להניח דעת התלמידים יגיעי הגלות והצרות, הקוראים בסדרים בשבתות ובמועדים, ולמשוך לבם בפשטים ובקצת דברים נעימים לשומעים וליודעים חן. ואל חנון יחוננו ויברכנו. ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, עכ"ל"ק.